

УКРАЇНСЬКІ КОНТИНГЕНТИ В МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЯХ ООН

Статтю присвячено проблемі становлення, розвитку та виявлення особливостей участі Збройних Сил України в миротворчих операціях ООН. Особлива увага приділяється окремому внеску українських миротворців у підтримку стабільності, а також новим ознакам й напрямам діяльності ООН. Дослідження цієї теми відповідає сучасним потребам світу у вирішенні проблем стабільності й безпеки. У роботі визначені передумови залучення України до миротворчої діяльності та її роль в цьому процесі. На основі вивчення великої кількості документальних матеріалів проведений всебічний комплексний аналіз миротворчої діяльності провідних міжнародних організацій, яким дається повна об'єктивна характеристика й оцінка. Наведені об'єктивні причини характерних змін у розвитку миротворчих операцій. З'ясовано окремі маловивчені питання, що стосуються миротворчості України.

Провідна роль у проведенні міжнародних миротворчих операцій належить ООН. Ця міжнародна організація володіє найбільшими матеріально-технічними ресурсами для проведення миротворчих операцій та має виключне право надавати мандат на розгортання таких операцій. Виходячи з цього, Україна в своїй миротворчій політиці орієнтується перш за все на рішення ООН і розглядає свою діяльність у миротворчих операціях як певний внесок у роботу цієї впливової організації в галузі зміцнення всеохоплюючого миру і безпеки в усьому світі.

Основна мета нашого дослідження полягає в аналізі поступового зростання ролі і внеску України у врегулювання кризових явищ, подолання їх наслідків та гарантування безпеки у світі, а також визначенні місця нашої країни в еволюції миротворчої діяльності. Безумовно, доречним є розгляд участі України у миротворчих операціях ООН не тільки як її складової, але й як контриб'ютора у справі миру та стабільності.

Актуальність участі українських контингентів в миротворчих операціях ООН полягає у тому, що 18-річний процес миротворчості України є важливим саме у контексті діяльності цієї провідної міжнародної організації, встановлюючи акценти на основні принципи та положення у справі подолання конфліктів та на характер проведення таких операцій, їх сутність та основні напрями самої миротворчої діяльності. Участь України в миротворчих операціях є центральною складовою внеску нашої країни у діяльність ООН, в якій останнім часом активно обговорюється питання про посилення її ролі в запобіганні виникненню збройних конфліктів через доконфліктне миротворення.

Змістовна сторона міжнародних й національно-державних аспектів участі України у миротворчих операціях ООН розглянута у відповідних постановках Верховної Ради, указах Президента, рішеннях Кабінету Міністрів. Важливим є розгляд прийняття резолюцій Ради Безпеки ООН, без яких миротворча операція офіційно не може розпочатись.

Україна надає першочергове значення миротворчій діяльності органів ООН, спрямованій на попередження і врегулювання міжнародних конфліктів. Першим кроком до участі миротворчих сил України в операціях було прийняття Верховною Радою 16 липня 1990 р. Декларації про державний суверенітет [1], і саме цей документ був початком формування правових засад для виходу України на міжнародну арену. Перед Україною постало питання вирішення однієї з актуальних проблем сьогодення: через членство в ООН стати активною силою у миротворчій діяльності, робити повноцінний внесок в забезпечення миру в різних регіонах світу, враховуючи зростання потреби в операціях такого напрямку. Вищесказане можна вважати передумовами діяльності миротворчих сил України в миротворчих операціях.

Наша країна у лютому 1994 р. задекларувала бажання брати участь у Системі резервних угод ООН, коли військові підрозділи можуть бути спрямовані до зони врегулювання конфлікту за запитом Секретаріату ООН [2]. Але ще до затвердження базового зовнішньополітичного документа Верховна Рада визначилась з постановою «Про участь батальйону Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії» [3] від 3 липня 1992 року, оскільки ситуація, яка склалась на Балканах, потребувала активного термінового і реального втручання Організації Об'єднаних Націй і України, що долучалась до цієї важливої справи.

З часу свого виникнення ООН постає як організація, яка має універсальний характер і є всесвітньою організуючою силою, поставленою на службу всім народам, з найширшим спектром функцій. У своїй діяльності Організація Об'єднаних Націй має такі основні цілі:

- 1) підтримка міжнародного миру і безпеки;
- 2) розвиток відносин між країнами;
- 3) забезпечення міжнародного співробітництва для розв'язання міжнародних проблем.

Організація Об'єднаних Націй до закінчення холодної війни була монополістом у вирішенні питань миротворчої діяльності у світі. Статут ООН не відображає терміна «миротворчість», але були утворені механізми здійснення миротворчих операцій. З розпадом біполярної системи в міжнародних відносинах відбулися зміни, які суттєво вплинули на систему миротворчості ООН.

Найважливішим завданням ООН у сфері миротворчості з цього часу стало врегулювання міждержавних, внутрішньодержавних, етнічних, релігійних та інших конфліктів, що виникали, і, на жаль, виникають в різних регіонах світу. Вона покликана сприяти зменшенню кількості жертв в першу чергу серед мирного населення. Операції ООН здійснювались звичайно після припинення збройного конфлікту і протидіючі сторони погоджувались на присутність збройних сил ООН на території країни, в якій виник збройний конфлікт.

Прикладом реалізації колективних заходів, зокрема й України, задля гарантування міжнародного миру та безпеки під егідою ООН є операція в Боснії. У серпні 1992 року Рада Безпеки приймає резолюцію 770 [4], яка санкціонує «всі необхідні заходи» для забезпечення постачання гуманітарної допомоги населенню Боснії, а в жовтні – резолюцію 781, яка забороняла польоти над Боснією будь-яких літаків, що брали участь у конфлікті сторін.

Однією з важливих умов миротворення є ретельна підготовка миротворчої операції. Українські контингенти приділяють цьому питанню важливу увагу, що сприяє зростанню професійного рівня, набутого завдяки певному досвіду за роки участі у миротворчих операціях ООН. Навчання, технічне забезпечення, екіпірування повинні забезпечити впевнені дії миротворців та їх взаємодію. Миротворчість досягає мети, коли стає стратегічно орієнтованою політикою ООН, країн та недержавних учасників процесу.

Зростання авторитету України в миротворчих операціях, набуття певного рівня досвіду сприяло розширенню географії запрошення нашої країни до миротворення в різних регіонах, на різних континентах. У березні 1996 р. ООН запросила українців до Анголи, в зв'язку з чим Кабінет Міністрів прийняв Постанову «Про фінансове забезпечення діяльності українського контингенту Миротворчих Сил ООН в Анголі» [5].

У 2000 р. до Африки відбуває нова місія. Указ Президента «Про участь України в міжнародній миротворчій операції Організації Об'єднаних Націй в Сьєрра-Леоне» [6] базувався на Резолюції Ради Безпеки ООН № 1270 від 22 жовтня 1999 року. Конфлікт між Ефіопією та Еритреєю влітку 2000 р. потребував дій з боку ООН, що знайшло відображення в Резолюціях Ради Безпеки ООН № 1312 від 31 липня 2000 р. та 15 вересня 2000 р. [7].

Нове тисячоліття, на жаль, не стало більш спокійним, тому потреба в миротворцях з України зберігається. ООН резолюціями Ради Безпеки № 1497 (995_в 73) від 1 серпня 2003 р. і № 1509 (995_в 92) від 19 вересня 2003 р. [8] запровадила місію в Ліберії, запро-

сивши для участі в ній представників з України. Особливої гостроти в питаннях проведення миротворчих операцій набула проблема Іраку, навколо якої точились гострі дискусії в парламенті та поза його межами. І все ж силу закону набуває документ «Про схвалення рішення Президента України про направлення миротворчого контингенту для участі України у міжнародній миротворчій операції в Республіці Ірак» [9] від 5 червня 2003 р. Це рішення тісно було пов'язане з тимчасовим перебуванням з метою транзитного переміщення миротворчого контингенту на території Кувейту, угода відносно чого мала форму обміну листами, в яких обговорювались взаємні умови.

Не менш суперечливою стала проблема відкликання миротворчого контингенту України з Іраку, що знайшло відображення у відповідних Постановах Верховної Ради України від 3 грудня 2004 р. та 11 січня 2005 р. [10] у зв'язку з загостренням воєнно-політичної ситуації в Республіці Ірак, а також жертвами серед українських миротворців. Наявність на Близькому Сході кризового району з конфліктом, який триває понад півстоліття, посилює тривогу ООН й активізує її дії стосовно нової місії. Для розмежування сирійських та ізраїльських військ у квітні і липні 2005 р. приймаються Закон і Постанова [11], [12] про направлення українських миротворців.

Невід'ємною складовою світової системи безпеки є зміцнення миру та стабільності на європейському континенті, сприяння якому залишається одним з головних зовнішньополітичних пріоритетів України. Майбутня архітектура європейської безпеки, на нашу думку, має базуватися на принципах всеосяжності, неподільності та партнерства. Україна активно виступає за подальше зміцнення ролі ООН як важливого механізму забезпечення стабільності на континенті, за налагодження більш тісного співробітництва і координації зусиль між її членами.

Участь України у міжнародних миротворчих операціях ООН дає вагомі позитивні результати, серед яких – зміцнення авторитету нашої держави, створення сприятливого клімату для налагодження та активізації двостороннього співробітництва з відповідними державами, набуття військовослужбовцями цінного професійного досвіду, а також визначення сучасних вимог і коригування пріоритетів розвитку Збройних Сил та модернізації озброєнь і військової техніки, у тому числі з використанням можливостей військово-технічного співробітництва зі збройними силами інших держав.

Україна протягом вісімнадцяти років виступає як значний контриб'ютор військового і цивільного персоналу до операцій ООН з підтримання миру. Зважаючи на здобутий досвід, значні політичні та економічні дивіденди від участі у миротворчих операціях, Україна зацікавлена в подальшій активізації цієї форми міжнародного співробітництва. Можна стверджувати, що співпраця України з ООН у галузі миротворчої діяльності постійно розширюватиметься та поглиблюватиметься. Зокрема, за рівнем участі у миротворчих операціях ООН наша держава є однією з перших серед європейських країн.

Таким чином, участь нашої країни у міжнародних миротворчих операціях ООН дає вагомі позитивні результати, серед яких – зміцнення авторитету нашої держави, створення сприятливого клімату для налагодження та активізації двостороннього співробітництва з відповідними державами, набуття військовослужбовцями цінного професійного досвіду, а також визначення сучасних вимог і коригування пріоритетів розвитку Збройних Сил та модернізації озброєнь і військової техніки, у тому числі з використанням можливостей військово-технічного співробітництва зі збройними силами інших держав.

ЛІТЕРАТУРА

1. Декларація про державний суверенітет від 16 липня 1990 р. // Зовнішня політика України : у 2 ч. : [хрестоматія : посіб. для студ. вищих навч. закладів]. – Донецьк, 2002. – Ч. 1 : Правові засади зовнішньої політики. Україна в багатосторонньому співробітництві. – С. 14-15.
2. ООН і Україна: разом у нове тисячоліття / [Представництво ООН в Україні ; координатор системи ООН в Україні М. Соні]. – К., 2000. – С. 18.

3. Про участь батальйону Збройних Сил України в миротворчих силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії. Постанова Верховної Ради України від 3 липня 1992 р. // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 38. – С. 564.
4. Документ ООН S/1990/678 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/russian/document/scresol/1990res678.Ipdf>.
5. Постанова Верховної Ради України «Про надання інженерно-мостового підрозділу до Місії ООН в Анголі» від 16 січня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
6. Указ Президента України «Про участь України в міжнародній миротворчій операції Організації Об'єднаних Націй в Сьєрра-Леоне» від 8 грудня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rainbow.gov.ua>
7. Указ Президента України «Про направлення миротворчого персоналу для участі України в Місії Організації Об'єднаних Націй у Ефіопії та Еритреї» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua>
8. Указ Президента України «Про направлення миротворчого контингенту та миротворчого персоналу для участі України в Місії Організації Об'єднаних Націй у Ліберії» від 10 листопада 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua>
9. Закон України «Про схвалення рішення Президента України про направлення миротворчого контингенту для участі України у міжнародній миротворчій операції в Республіці Ірак» від 5 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 38. – С. 312.
10. Про відкликання миротворчого контингенту України, направленого для участі у міжнародній миротворчій операції в Республіці Ірак : Постанова Верховної Ради України від 03.12.2004 р. № 2217-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
11. Закон України «Про схвалення рішення Президента України щодо направлення миротворчого контингенту для участі України в Силах Організації Об'єднаних Націй із спостереження за роз'єднанням ізраїльських і сирійських військ» від 21 квітня 2005 р. // Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 21. – С. 301.
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності українського миротворчого контингенту, що направляється до складу Сил ООН із спостереження за роз'єднанням ізраїльських і сирійських військ» від 12 липня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>. – Назва з екрана.

Л.В. Комарова

Украинские контингенты в миротворческих операциях ООН

Статья посвящена проблеме становления, развития и выявления особенностей участия Вооруженных Сил Украины в миротворческих операциях ООН. Особое внимание уделяется отдельному вкладу украинских миротворцев в поддержку стабильности, а также новым признакам и направлениям деятельности ООН. Исследование этой темы отвечает современным потребностям мира в решении проблем стабильности и безопасности. В работе определены предпосылки привлечения Украины к миротворческой деятельности и ее роль в этом процессе. На основе изучения большого количества документальных материалов проведен всесторонний комплексный анализ миротворческой деятельности ведущих международных организаций, которым дается полная объективная характеристика и оценка. Приведены объективные причины характерных изменений в развитии миротворческих операций. Выявлены отдельные малоизученные вопросы, касающиеся миротворчества как реализации внешнеполитического курса Украины.

L.V. Komarova

Ukrainian Contingent in the Peacemaking Operations of UN

The article is devoted to the problem of becoming, development and exposure of features of participation of Military Powers of Ukraine in the peacemaking operations of UN. The special attention is spared to the separate contribution of the Ukrainian peacemakers in support of stability, and also to the new signs and directions activity of UN. Investigation of this subject meets the modern needs of the world in solving the problems of stability and security. The paper identified the prerequisites for Ukraine's involvement in peacekeeping activities and its role in this process. On the basis of a large number of documentaries, a comprehensive analysis of complex peacekeeping operations of leading international organizations was carried out, which provides a complete objective description and evaluation. The objective reasons for specific changes in the development of peacekeeping operations are given. It is found some poorly known issues related to peacemaking of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2010.